

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет лінгвістики**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан ФЛ

_____ Н. С. Саєнко
(підпис)

« ____ » _____ 2017 р.

«ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА» 2/І(1)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
кредитного модуля**

підготовки   бакалавра
спеціальності   035 Філологія
форми навчання   заочна

Ухвалено методичною комісією
Факультету лінгвістики
Протокол від 29.06.2017 р. № 10
Голова методичної комісії
_____ С.В. Ібрагімова
(підпис)   (ініціали, прізвище)

« ____ » _____ 2017 р.

Робоча програма кредитного модуля «Вступ до мовознавства» 2/І(1)
для студентів за спеціальністю 035 Філологія освітнього ступеня бакалавра,
за заочною формою навчання складена відповідно до програми навчальної
дисципліни «Вступ до романо-германського мовознавства»

Розробник робочої програми:

_____ доцент, к.ф.н. Онуфрієнко О.П.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри
української мови, літератури та культури

Протокол від «14» червня 2017 року № 11

Завідувач кафедри

_____ О.П. Онуфрієнко

«__» _____ 2017 р.

1. Опис кредитного модуля

Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Загальні показники	Характеристика кредитного модуля
Галузь знань 03 – гуманітарні дисципліни	Назва навчальної дисципліни, до якої належить кредитний модуль – Вступ до романо-германського мовознавства	Форма навчання заочна
спеціальність 035 «Філологія»	Кількість кредитів ECTS – 2	Статус кредитного модуля: Нормативна навчальна дисципліна
-	Змістових розділів – 6	Цикл загальної підготовки. Навчальні дисципліни базової підготовки
	ДКР	
-		Рік підготовки: 1-й
		Семестр 1-й
Освітній ступінь бакалавр	Загальна кількість 60 год.	Лекції 4 год.
		Семінарські 6 год.
		Самостійна робота 50 год.
	Тижневих годин: аудиторних – 0,6 СРС – 2,8	Вид та форма семестрового контролю: залік

Кредитний модуль 2/І (1) «Вступ до мовознавства» належить до дисципліни «Вступ до романо-германського мовознавства» 2/І і викладається на І курсі для студентів факультету лінгвістики. Модуль належить до циклу загальної підготовки навчальних дисциплін базової підготовки. Модуль

розраховано на 2 кредити загальним обсягом 60 годин. Семестрова атестація – диференційований залік.

Міждисциплінарні зв'язки: модуль разом з модулями: «Історія іноземної мови» 2/I(2), «Порівняльна типологія» 6/I, «Сучасна українська мова» 2/III, «Іноземна мова (основна, практичний курс)» 7/I передбачає ознайомлення із мовознавством як наукою, інформує про виникнення, походження, сутність мови як явища людської культури, допомагає усвідомити структуру і систему мови, засвоїти основні поняття та терміни мовознавчої науки та подібне.

2. Мета та завдання кредитного модуля

2.1. Мета кредитного модуля – сформувані у студентів такі компетентності:

- здатність до осмисленого підходу до мовних явищ;
- здатність засвоювати лінгвістичні поняття, необхідні для вивчення будь-якої лінгвістичної дисципліни;
- здатність осмислювати природу, сутність, функції та будову мови, значення мови для окремої людини і людства загалом;
- здатність до усвідомлення принципів мови взагалі і окремих мов, структури мови, функціонування та взаємодії її структурних одиниць;
- здатність з'ясувати основні принципи, за якими відбувається зміна мови, її еволюція, що керує історичним розвитком мови, як пов'язані розвиток суспільства і мови.

2.2. Основні завдання кредитного модуля.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

знання :

- основних понять та термінів мовознавства;
- мови як системи, її складових частин та структури;

- закономірностей функціонування мови у суспільстві та її розвитку;
- класифікації звуків мови, закономірностей їхнього поєднання, фонетичних процесів, природи і структури складу, а також наголосу та інтонації;
- передумови виникнення, етапів становлення, форм розвитку та видів письма;
- формування принципів орфографії та укладання алфавітів;
- типів відношень слів у лексичній системі мови;
- природи фразеологізмів та їхні ознаки;
- типів словників та їхні порівняльні характеристики;
- наукових критеріїв класифікації мов та закономірностей їхнього історичного розвитку;
- граматичних значень, категорій, граматичних форм слова, способів вираження граматичних значень;
- ознак та структури найменшої комунікативної одиниці - речення;
- класифікацій мов світу;

уміння:

- пояснювати певні правописні явища керуючись принципами орфографії;
- визначати типи відношень слів у лексичній системі мови;
- визначати типи словників та їхні порівняльні характеристики;
- окреслювати наукові критерії класифікації мов;
- пояснювати граматичні значення, категорії, граматичну форму слова, способи вираження граматичних значень;
- формулювати ознаки та визначати структуру найменшої комунікативної одиниці – речення;
- визначати чим регулюється утворення речення та словосполучення і як вони функціонують у мові;

- застосовувати класифікацію мов світу для визначення мовних сімей і груп;
- користуватись здобутими знаннями для інших лінгвістичних дисциплін.

досвід:

- використання теоретичних знань для аналізу мовних явищ

3. Структура кредитного модуля

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практ. (семін.)	СРС
1	2	3	4	5
Розділ (змістовий модуль) 1. Загальні питання мовознавства.				
<i>Тема 1. Мовознавство як наука про мову. Предмет, завдання, місце і значення науки про мову. Галузі мовознавства. Методи дослідження мови. Діахронія і синхронія. Мова, її природа і функції. Структура мови. Системний характер будови мови.</i>	6	2	-	4
Разом за розділом 1	6	2	-	4
Розділ (змістовий модуль) 2. Фонетика – наука про звуки людської мови. Фонологія.				
<i>Тема 1. Предмет фонетики. Звуки мови, їхні фізичні властивості. Аспекти вивчення звуків мови.</i>	4	-	-	4
<i>Тема 2. Звуки мови, їхня класифікація та функції. Фонетичні одиниці.</i>	4	-	2	2
Разом за розділом 2	8	-	2	6
Розділ (змістовий модуль) 3. Письмо. Графіка. Орфографія.				
<i>Тема 1. Мова і письмо. Графіка та орфографія.</i>	4	-	-	4
Разом за розділом 3	4	-	-	4
Розділ (змістовий модуль) 4. Лексикологія.				

<i>Тема 1. Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Поняття лексичної системи мови. Слово як предмет лексикології. Основні функції слова. Лексичне значення слова. Слово і поняття. Семасіологія, семантична структура слова. Слово і лексема.</i>	6	2	-	4
<i>Тема 2. Лексико – семантична підсистема мови. Лексикографія - предмет і завдання. Фразеологія. Вияв у фразеології національної специфіки мови.</i>	4	-	-	4
Разом за розділом 4	10	2	-	8
Розділ (змістовий модуль) 5. Граматика.				
<i>Тема 1. Граматика наука, що вивчає будову мови. Частини мови . Граматичне значення слова. Структура слова і його морфемний склад.</i>	6	2	-	4
<i>Тема 2. Синтаксис. Речення. Словосполучення.</i>	6	-	2	4
Разом за розділом 5	12		2	4
Розділ (змістовий модуль) 6. Класифікація мов світу.				
<i>Тема 1 Проблеми класифікації мов світу.</i>	6	-	-	6
Разом за розділом 6	6	-	-	6
<i>Домашня контрольна робота (ДКР)</i>	8			8
<i>Залік</i>	6			6
Всього годин	60	6	4	50

4. Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
1.	Лекція 1. Мовознавство як наука про мову. Предмет, завдання, місце і значення науки про мову. Галузі мовознавства. Методи дослідження

мови. Діахронія і синхронія. Мова, її природа і функції. Структура мови. Системний характер будови мови.

Література:

1. Гируцкий А.А. *Введение в языковедение: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий.*- Мн.: «ТетраСистемс», 2001.- Глава 1,3.
2. Дорошенко С.І. *Загальне мовознавство.* Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – Розділ 1 § 1-10.
3. Карпенко Ю.О. *Вступ до мовознавства.* –К.- Одеса, 1991. – С.187-225.
4. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.* - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.- Розділ 1.1, 1.2. (Альма-матер).
5. Реформатський А.А. *Введение в языковедение: Учебник для вузов/А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова.*-5-е изд., испр. - М.: Аспект Пресс, 2004.- Глава 1 §1-66.
6. Семчинський С.В. *Загальне мовознавство.* Видання друге, перероблене і доповнене. - К.: АТ “Око”, 1996.- Розділ 1,2,3,4.
7. Ющук І.П. *Українська мова: Підручник.*–3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – §1-5.

Питання на СРС

1. Походження мови. Історичний розвиток мов.

8. **Лекція 2.** Лексикологія як учення про лексичне значення слова та лексичну систему мови. Поняття лексичної системи мови. Слово як предмет лексикології. Основні функції слова. Лексичне значення слова. Слово і поняття. Семасіологія, семантична структура слова. Слово і лексема.

Література:

1. Гируцкий А.А. *Введение в языковедение: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий.*- Мн.: «ТетраСистемс», 2001.- Глава VI.

2. Дорошенко С.І. *Загальне мовознавство*. Навч. посібник / С.І. Дорошенко– Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – Розділ IV §63-74.
3. Карпенко Ю.О. *Вступ до мовознавства* / Ю.О. Карпенко – К. - Одеса, 1991. – Розділ 3, 3.1,3.2
4. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів* / М.П. Кочерган -К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.- Розділ 3,3.1,3.3. (Альма-матер).
5. Реформатський А.А. *Введение в языковедение: Учебник для вузов*/А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова.-5-е изд., испр. - М.: Аспект Пресс, 2004.- Глава II §7-9.
6. Ющук І.П. *Українська мова: Підручник* / І.П. Ющук– 3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – §40-47.

Питання на СРС:

1. Лексикалізація.
2. Лексика з погляду походження.

7. **Лекція 3.** Граматика як учення. Предмет граматики. Розділи граматики. Морфема. Структура слова і його морфемний склад. Зміни у морфемній будові слова.

Література:

1. Гируцкий А.А. *Введение в языковедение: Учеб. пособие*/ А.А. Гируцкий.- Мн.: «ТетраСистемс», 2001.- Глава VIII.
2. Дорошенко С.І. *Загальне мовознавство*. Навч. посібник / С.І. Дорошенко– Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – §97-126.
3. Карпенко Ю.О. *Вступ до мовознавства* / Ю.О. Карпенко–К.- Одеса, 1991. – Розділ 4, 4.1-4.4.
4. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів* / М.П.Кочерган -К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.- Розділ

	<p>4, 4.1- 4.5. (Альма-матер).</p> <p>5. Ющук І.П. <i>Українська мова: Підручник.</i>– 3-тє вид., / І.П.Ющук – К.: Либідь, 2006. – §77-87, §166-170.</p> <p>Питання на СРС :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні одиниці і елементи граматичної будови мови. 2. Граматичне значення слова. 3. Поняття граматичної категорії. 4. Лексико-граматичні розряди слів.
8.	<p>Лекція 4.</p> <p>Проблеми класифікації мов світу – генеалогічна та типологічна класифікація мов. Наукове значення генеалогічної та типологічної класифікації мов. Проблеми і можливості класифікації мов. Ареальна (географічна) і соціальна (функціональна) класифікація мов.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Генеалогічна класифікація. Наукове значення генеалогічної класифікації. 2. Морфологічна (типологічна) класифікація мов. <p>Література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гируцкий А.А. <i>Введение в языковедение: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий .-</i> Мн.: «ТетраСистемс», 2001.- Глава IX 9.1-9.4. 2. Дорошенко С.І. <i>Загальне мовознавство.</i> Навч. посібник / С.І. Дорошенко– Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – Розділ V §127-132. 3. Кочерган М.П. <i>Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.П. Кочерган - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - Розділ V 5.1, Розділ 1 1.4. (Альма-матер).</i> 4. Реформатський А.А. <i>Введение в языковедение: Учебник для вузов/А.А Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. - 5-е изд., испр.-М.: Аспект Пресс, 2004.- Глава 6 §74-79.</i>

Питання на СРС : опрацювати запропоновані питання

1. Наукові принципи класифікацій мов світу.
2. Основні сім'ї груп і підгруп мов.
3. Основні типи мов за морфологічною класифікацією.
4. Наукове значення морфологічної класифікації.

5. Семінарські заняття

Основні завдання циклу семінарських занять:

- закріплення і опрацювання звукової системи мови і практичне ознайомлення студентів з будовою мовного апарата;
- вивчення типових ознак голосних і приголосних звуків, уміння складати класифікаційні таблиці голосних і приголосних звуків української мови; записувати тексти фонематичною і фонетичною транскрипцією;
- теоретичне розуміння та практичне виявлення у мовному потоці звукових змін, визначення їхніх типів (композитивних, комбінаторних) та основних умов виникнення;
- розуміння лексичного значення слів та уміння аналізувати склад мови за походженням та використанням;
- розуміння специфіки стилістичних шарів лексики та ознайомлення з різноманітними типами словників, робота над словниками лінгвістичного типу і складання коротких описів словників;
- вивчення словотвірних особливостей української мови, уміння робити словотвірний аналіз прикладів з кількох мов;
- розуміння змін у морфемному складі слова;
- розрізнення основних лексичних і граматичних значень та знання способів і засобів їхнього вираження в українській мові у зіставленні з іншими мовами;
- засвоєння основних способів і засобів вираження граматичних значень в українській та інших мовах;

- розуміння особливостей словосполучення;
- вивчення основних ознак речення.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу та завдання на СРС)
1.	<p>Семінар 1. Предмет фонетики. Звуки мови, їхні фізичні властивості. Аспекти вивчення звуків мови.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет фонетики. Звукова система мови. 2. Три аспекти у вивченні звуків: <ol style="list-style-type: none"> а) фізичний (звуки і їх фізичні властивості); б) фізіологічний (способи творення звуків і їх функціонування). Робота мовного апарата; в) лінгвістичний аспект. 3. Поняття фонемі. Інваріант і варіант фонемі. 4. Фонетична і фонематична транскрипція. <p>Література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гируцкий А.А. <i>Введение в языковедение: Учеб. пособие/</i> А.А. Гируцкий. - Мн.: «ТетраСистемс», 2001. - С. 43-77. 2. Кочерган М.П. <i>Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.</i> - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.- С. 102-114 (Альма-матер). 3. Кочерган М.П. <i>Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти.</i> - К.: Видавничий центр “Академія”, 1999.- С. 75-86 (Альма-матер) 4. Реформатський А.А. <i>Введение в языковедение: Учебник для вузов/</i>А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. - 5-е изд., испр. - М.: Аспект Пресс, 2004. - С. 157-208. 5. Ющук І.П. <i>Українська мова: Підручник.</i> – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – С. 59-79. <p>Питання на СРС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. виявити залежність акустичних даних звука від будови мовного

	<p>апарата і функції його складових частин у процесі творення звука;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. добрати слова, де виразно виступає смислорозрізнавальна функція типового звука; 3. дати характеристику диференційних ознак фонем у рідній та відомій мовах; 4. записати текст фонетичною і фонематичною транскрипціями.
2.	<p>Семінар 2. Синтаксис. Речення. Словосполучення.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття частини мови як лексико-граматичного розподілу слів. Принципи виділення частин мови. Формування граматичної концепції частин мови. Частини мови в різних мовах. 2. Змінність складу частин мови і їхніх граматичних ознак у процесі розвитку мови. Явище переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший. 3. Синтаксис – складова граматичної системи. Речення – комунікативна, синтаксична одиниця, центральне поняття синтаксису. Основні ознаки речення. Структурна схема речення. Актуальне членування речення. 4. Різноманітність будови речень у різних мовах. 5. Поняття словосполучення. Типи словосполучень. Синтаксичні сполуки предикативного і непередикативного типу. Поняття синтагми. Типи зв'язку слів у словосполученні. <p>Література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дорошенко С.І. <i>Загальне мовознавство</i>. Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – С.229-239. 2. Карпенко Ю.О. <i>Вступ до мовознавства</i>. – К.: Одеса, 1991. – С.136-186. 3. Кочерган М.П. <i>Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів</i>. - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - С.295-317.

	<p>Питання на СРС</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. показати на конкретних прикладах змінність складу частин мови і їхніх граматичних ознак у процесі розвитку мови; 2. навести приклади переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший; 3. окреслити принципи виділення частин мови у мовах флективної будови і навести приклади за лексичним значенням, морфологічними ознаками, синтаксичною роллю, особливостями словотворення; 4. навести по 4 приклади синтаксичних сполук предикативного і непридикативного типу; навести приклади типів словосполучень і типів зв'язку в словосполученні.
3.	<p>Семінар 3. Лексикологія як наука про слово та лексико-семантичну систему мови. Лексичне значення слова.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Слово як предмет лексикології. Слово – одиниця мови. Слово і лексема. Основні функції слова. Слово - назва предмета. Номінативна функція. Денотативне, конотативне і контекстуальне значення слова. 2. Слово і поняття. Сигніфікативне значення слова. Побутові й наукові поняття. Структурні значення слова: відношення слово-слово. 3. Мотивовані і немотивовані значення слів. Поняття внутрішньої форми слова. Природа виникнення назви. 4. Семасіологія. Лексичне значення слова. Поняття семантики. Лексико-семантичні категорії: полісемія і моносемія. Співвідношення значень багатозначного слова. Поняття лексико-семантичного варіанту. Пряме і переносне значення слова. 5. Типи перенесень значення слів за схожістю (подібністю) (метафора), суміжністю (метонімія), функцією (оказіональне значення). Моносемія. Поняття терміна, дефініції. Термінологія. <p>Література:</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гируцкий А.А. <i>Введение в языковедение: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий.</i>-Мн.: «ТетраСистемс», 2001. – С. 109-145. 2. Дорошенко С.І. <i>Загальне мовознавство.</i> Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. / С.І. Дорошенко– С. 124-168. – Режим доступу - http://kumlk.kpi.ua/ru/node/212 3. Кочерган М.П. <i>Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.П. Кочерган</i> - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - С. 181-194. (Альма-матер) 4. Реформатський А.А. <i>Введение в языковедение: Учебник для вузов/А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова.</i> - 5-е изд., испр. - М.: Аспект Пресс, 2004. - С.60-81,112-115. <p>Завдання на СРС : <i>опрацювати запропоновані питання</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити, показати на прикладах денотативне, конотативне, контекстуальне значення слова; 2. Пояснити на прикладі сигніфікативне значення слова.
4.	<p>Семінар 4. Лексико–семантична підсистема мови. Лексикографія - предмет і завдання.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття лексико-семантичної системи мови. Лексика мови з погляду походження. Слова споконвічні, запозичені; прямі й посередні запозичення. 2. Власне запозичення і їх види: кальки, інтернаціоналізми. Явище пуризму. 3. Зміни в лексичному складі мови. Активна і пасивна лексика. Неологізми як історичне явище. Архаїзми. Історизми. 4. Шляхи збагачення словникового складу мови: словотворення, переосмислення слів рідної мови, запозичення з інших мов. 5. Лексикографія – наука про теоретичні основи і практику укладання словників. Особливості будови словникових статей у різних типах словників. Стилiстичні шари лексики. Етимологія.

6. Книжна і розмовна лексика, слова стилістично нейтральні й забарвлені. Слова жаргонні й вульгарні. Діалектизми, професіоналізми.
7. Принципи і прийоми етимологічного аналізу: поняття деетимологізації, народної етимології. Природа виникнення назв. Побутова (наївна) етимологія.
8. Ономатологія – наука про власні і спеціальні назви. Загальні та власні назви. Ономатологія та її галузі. Галузі ономатології: топоніміка, етніміка та ін.

Література:

1. Гируцкий А.А. *Введение в языковедение: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий.*-Мн.: «ТетраСистемс», 2001. - С. 109-145.
2. Дорошенко С.І. *Загальне мовознавство.* Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006 / С.І. Дорошенко – С. 130-169.
3. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.П. Кочерган -К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - С. 187-209 (Альма-матер).*

Завдання на СРС: опрацювати запропоновані питання

1. Виділити у обраному тексті синоніми, омоніми; підібрати до омонімів, синонімів, антонімів української мови лексичні відповідники з німецької, французької, англійської мов.
2. На конкретних прикладах показати шляхи збагачення словникового складу мови;
3. Пояснити на прикладах прями й посередні запозичення, підібрати іншомовні слова і пояснити причину їхнього виникнення;
4. Виділити у підбраному тексті архаїзми і визначити їх функції;
5. Зробити аналіз відібраних (10) неологізмів сучасності;
6. Зробити опис будови словникової статті у різних словниках.
7. Підібрати тексти за стилістичними особливостями;

	<p>8. Виписати книжну і розмовну лексику;</p> <p>9. Жаргонізми, вульгарні, діалектизми, професіоналізми;</p> <p>10. Зробити етимологічний аналіз відібраних (5) слів;</p> <p>11. Відібрати 5-7 назв і пояснити природу їх виникнення;</p> <p>12. Проаналізувати особливості різних галузей ономастології.</p>
5.	<p>Семинар 5. Фразеологія. Лексикалізація. Вияв у фразеології національної специфіки мови. Словотвір. Зв'язок словотвору з лексикологією і граматиною.</p> <p>1. Поняття фразеологізму. Джерела фразеології. Функції фразеологізмів та їх типи. Ідіома як фразеологічна одиниця.</p> <p>2. Класифікація фразеологізмів. Системні зв'язки у фразеології. Фразеологія і мовні кліше та штампи. Вживання та трансформація фразеологізмів. Прислів'я, приказки, афоризми, крилаті вислови.</p> <p>3. Словотвір (дериватологія) – учення про теоретичні способи і засоби творення слів. Основні поняття дериватології: словотвірне значення, твірна основа, словотворчий тип і розряд.</p> <p>4. Основні способи словотворення: морфологічний (афіксація, основоскладання, аббревіація), морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний. Поняття “словоформа” і “форманта”. Форми словозміни і форми словотворення. Поняття деривації.</p> <p>Література:</p> <p>1. Гируцкий А.А. <i>Введение в языковедение: Учеб. пособие</i>/ А.А. Гируцкий.- Мн.: «ТетраСистемс», 2001. - С. 124-145.</p> <p>2. Дорошенко С.І. <i>Загальне мовознавство</i>. Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006 / С.І. Дорошенко– С. 124-168.</p> <p>3. Кочерган М.П. <i>Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів</i> / М.П. Кочерган - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - С. 194-</p>

	<p>210,249-261. (Альма-матер)</p> <p>4. Кочерган М.П. <i>Загальне мовознавство</i>: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / М.П. Кочерган - К.: Видавничий центр “Академія”, 1999. - С. 118-136. (Альма-матер)</p> <p>Завдання на СРС : <i>опрацювати запропоновані питання</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виділити фразеологізми з тексту (за власним вибором), описати їх значення та стилістичні функції; 2. Із фразеологічного словника вибрати 5 фразеологізмів і підібрати до них синонімічні фразеологізми з інших мов; 3. Зробити словотвірний аналіз прикладів з кількох мов; 4. Дібрати слова утворені найбільш поширеними способами словотворення і з’ясувати на прикладах повнозначних слів поняття твірної основи (кореневої і афіксальної). (Згод.)
6.	<p>Семінар 6. Граматика наука, що вивчає будову мови. Частина мови. Граматичне значення слова.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет граматики. Розділи граматики. Основні одиниці й елементи граматичної будови мови: морфема, словоформа, словосполучення, речення. 2. Граматичне значення слова. Способи і засоби вираження граматичних значень.. Поняття граматичної категорії та грамеми. Граматичні та лексико-граматичні категорії. 3. Структура слова і його морфемний склад. Морфологічна будова слова. Морфема – найменша значуща одиниця мови і складова частина слова. 4. Види афіксальних морфем. Поняття формотворчих афіксів. Продуктивні й непродуктивні, активні й пасивні афікси. Поняття парадигми. Нульова флексія, нульовий суфікс. 5. Поняття основи слова. Морфологічні процеси і деетимологізація слова. Аналогія і зміна морфологічної будови слова: спрощення,

перерозклад, ускладнення.

6. Поняття частини мови як лексико-граматичного розподілу слів. Принципи виділення частин мови.
7. Синтаксис. Речення. Словосполучення. Синтаксис – складова граматичної системи. Речення – комунікативна, синтаксична одиниця, центральне поняття синтаксису. Основні ознаки речення. Структурна схема речення. Актуальне членування речення. Різноманітність будови речень у різних мовах.
8. Поняття словосполучення. Типи словосполучень. Поняття синтагми. Типи зв'язку слів у словосполученні.

Література:

1. Гируцкий А.А. *Введение в языковедение: Учеб. пособие*/ А.А. Гируцкий.-Мн.: «ТетраСистемс», 2001. - С. 131-177.
2. Дорошенко С.І. *Загальне мовознавство*/ С.І. Дорошенко. - Навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006– С. 124-168.
3. Кочерган М.П. *Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів* / М.П. Кочерган - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001. - С. 225-241. (Альма-матер)

Завдання на СРС : *опрацювати запропоновані питання*

1. Основи похідні, непохідні, вивідні. Граматична форма слова.
2. Форми синтаксичні і несинтаксичні. Синтетичні та аналітичні форми слів.
3. Граматична абстракція у порівнянні з лексичною.
4. Змінність складу частин мови і їхніх граматичних ознак у процесі розвитку мови. Явище переходу слів з одного лексико-граматичного розряду в інший.
5. Частини мови в різних мовах.
6. На прикладах показати природу виникнення назви. (Згод.)

6. Контрольні роботи

З модуля «Вступ до мовознавства» рекомендовано домашню контрольну роботу. Основна мета домашньої контрольної роботи систематизувати і перевірити здобуті знання, виділити основний термінологічно-поняттєвий блок. Методичні рекомендації до виконання домашньої контрольної роботи додаються.

7. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Система рейтингових балів, критерії оцінювання та умови допуску до семестрової атестації наведено у «Положенні про рейтингову систему оцінки успішності студентів з кредитного модуля 2/І(1) «Вступ до мовознавства».

8. Методичні рекомендації

Модуль «Вступ до мовознавства» допомагає осмислити природу, сутність, функції та будови мови, значення мови для окремої людини і людства загалом. У процесі навчання студенти знайомляться з принципами розвитку мови взагалі і окремих мов, структури мови, функціонування та взаємодії її структурних одиниць.

У модулі «Вступ до мовознавства», розглядаючи мову як явище історичне, з'ясовують основні принципи, за якими відбувається зміна мови, її еволюція, що керує історичним розвитком мови, як пов'язані розвиток суспільства і мови.

Розглядаючи класифікацію звуків мови, лінгвісти заглиблюються у фонетичні процеси, з'ясовують природу звуків, структуру складу, наголосу та інтонації. Усвідомлюючи фонетичні процеси, які відбуваються у мові, лінгвісти з'ясовують закони орфоєпії, вивчають роботу мовленнєвого апарату.

Осібне місце посідає вивчення передумов виникнення, етапів та форм розвитку письма, формування принципів орфографії та укладання алфавітів.

У процесі вивчення модуля розглядається лексикологія, як багатоаспектна наука, що вивчає природу й сутність слова, його виникнення та зміну, визначення значення слів та їх уживання, структуру словникового складу мови, шляхи його поновлення.

Зупиняючись на значенні слова визначаємо три типи відношень, у які вступає слово: предметний, поняттєвий і лінгвальний. Співвідношенням слова з іншими словами в лексичній системі мови визначається його структурне значення, а за характером відношень до позначуваного об'єкта починають розрізняти прямі і переносні значення.

За синтагматичною зумовленістю значення слів поділяються на вільні і зв'язані. Тут особне місце посідають фразеологічно зв'язані слова, які реалізуються лише у певних сполученнях. З'ясовується природа фразеологізмів та їх ознаки, виявляються закономірності їх функціонування у мові, основні ознаки фразеологізмів: відтворюваність, цілісність значення, стійкість, непроникність. Ця відтворювана одиниця мови, яка складається з 2-х і більше слів, завжди цілісна за своїм значенням, стійка за своїм складом та структурою.

Кожна мова відзначається власною оригінальною фразеологією, що пов'язано із неповторністю побуту, звичаїв, культури. Саме у фразеології, навіть більше ніж у лексиці, відображено національну картину світу, що і потрібно враховувати при перекладі цих одиниць мови.

Значних теоретичних знань вимагає укладання словників, які забезпечують вивчення рідної та іноземної мови, піднесення рівня культури усної та писемної мови. Лексикографія тісно пов'язана з лексикологією, адже укладання словників неможливе без розуміння різних відтінків значень слова, особливостей його вживання, сполучуваності з іншими словами та подібне. Різні типи словників зумовлені їх спрямованістю. Усі словники поділяються на енциклопедичні та лінгвістичні. Словники виступають предметом дослідження у модулі „Вступ до мовознавства”. Так проводяться порівняльні характеристики лінгвістичних словників, зокрема виділяються

словники неологізмів, синонімів, антонімів, омонімів, фразеологічні, орфоепічні, словотвірні та морфемні, багатомовні, перекладні, термінологічні з різних галузей знань, що необхідно для практичної перекладацької діяльності.

Найбільш суттєві риси структури мови з'ясовують у розділі «Грамматика», що дозволяє визначити граматичні значення та категорії, граматичну форму слова та способи вираження граматичних значень, поняття частин мови та критерії їх виділення.

Найменшу комунікативну одиницю мови- речення розглядають з різних аспектів, зокрема структурного і комунікативного; перший належить мові, а другий – мовленню, крім комунікативності виділяють такі ознаки речення як предикативність та інтонацію. Власне, речення, як найвищого рівня мовну структуру, та словосполучення, як мінімальну непредикативну одиницю синтаксису, розглядають і з погляду змісту, і з погляду структури, з'ясовуючи чим регулюється їх творення, і як вони функціонують у мові.

При вивченні наукових критеріїв класифікації мов виділяється генеалогічна та типологічна, які дозволяють з'ясовувати споріднені зв'язки мов світу та на основі спільного походження однієї з прамов виявляються подібності і відмінності будови мов незалежно від їх генетичної спорідненості (на основі подібності і відмінності не в самому мовному матеріалі, а в принципах його організації).

Особливої уваги заслуговує питання класифікації мов, їх основні сім'ї, групи і підгрупи. На семінарських заняттях доцільно з'ясовувати спорідненість мов, основні географічні, статистичні, історико-культурні дані про найбільші сім'ї мов, що дозволяє лінгвістам орієнтуватись у мовній карті світу.

9. Рекомендована література

9.1. Базова

1. **Гируцкий А.А. *Введение в языковедение*: Учеб. пособие/ А.А. Гируцкий.- Мн.: «ТетраСистемс», 2001.-288с.**

2. **Дорошенко С.І.** *Загальне мовознавство*. Навч. посібник / С.І. Дорошенко– Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 124-168.
3. **Карпенко Ю.О.** *Вступ до мовознавства* / Ю.О. Карпенко – К.-Одеса, 1991. – С.136-186.
4. **Кочерган М.П.** *Вступ до мовознавства*: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / **М.П. Кочерган** - К.: Видавничий центр “Академія”, 2001.-368с. (Альма-матер).Режим доступу - <http://www.academia.edu/7256135/>
5. **Кочерган М.П.** *Загальне мовознавство*: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти / **М.П.Кочерган** - К.: Видавничий центр “Академія”, 1999.- 288с. (Альма-матер). Режим доступу - <http://www.academia.edu/7256135/>
6. **Мацько І.П.** *Українська мова* / **І.П. Мацько** - К.,Либідь, 1996.
7. **Реформатський А.А.** *Введение в языковедение*: Учебник для вузов/А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова.-5-е изд., испр.- М.: Аспект Пресс, 2004.-536с. Режим допуска - http://www.bsu.ru/content/page/1415/hecadem/reformatsky_aa/reformatsky.pdf
8. **Семчинський С.В.** *Загальне мовознавство*. Видання друге, перероблене і доповнене / **С.В. Семчинський** - К.: АТ “Око”, 1996.-416с. – Режим доступу - <http://kumlk.kpi.ua/ru/node/212>
9. **Сучасна українська мова**: Підручник /О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – 400с.
- 10.**Ющук І.П.** *Вступ до мовознавства*: Навч. посібник / **І.П. Ющук** - К.: Рута, 2000.- 128с.- Режим доступу - <http://kumlk.kpi.ua/ru/node/212>
- 11.**Ющук І.П.** *Українська мова*: Підручник. – 3-тє вид. / **І.П. Ющук**– К.: Либідь, 2006. – 640с.

9.2. Допоміжна

1. Білецький А.О. *Про мову і мовознавство* / А.О. Білецький–К., 1997. – С. 49-72.
2. Брайчевський М.Ю. *Походження слов'янської писемності* / М.Ю.Брайчевський. Книжник.-1991.-№№ 3-6; 1992. - №№ 1-2.
3. Драчук В.С. *Дорогами тисячоліть*: Про що розповідали письмена / В.С.Драчук – К., 1978.
4. Різник М.Г. *Письмо і шрифт* / М.Г.Різник - К., 1978.
5. Реформатський А.А. *Введение в языковедение*: Учебник для вузов/А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова.-5-е изд., испр.-М.: Аспект Пресс, 2004.
6. Суслопаров М. *Розшифрування найдавнішої писемності з берегів Дніпра* / М. Суслопаров Київ.-1996.-№9.
7. Семчинський С.В. *Загальне мовознавство*. Видання друге, перероблене і доповнене / С.В. Семчинський - К.: АТ “Око”, 1996.

8. Сучасна українська мова: Підручник /О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997.
9. Фридрих И. *История письма* / И. Фридрих – М., 1979.
10. Ющук І.П. *Українська мова: Підручник.* – 3-тє вид / І.П. Ющук– К.: Либідь, 2006.
11. Ющук І.П. *Вступ до мовознавства: Навч. посібник* / І.П. Ющук - К.: Рута, 2000.

10. Інформаційні ресурси

Словники

1. <http://ulif.mon.gov.ua>(Електронні термінологічні словники. Структура і принципи роботи інформаційно- лінгвістичної системи “Український лінгвістичний портал” МОНМС України)
2. <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua> (“Словники України”)
3. <http://dict.linux.org.ua> (Проект англійсько-українського словника технічних термінів)
4. <http://slovo.ridne.net> (Електронні версії словників термінографічної серії *Слово Світ*)
5. <http://www.slovnyk.net> (Великий тлумачний словник сучасної української мови)
6. <http://r2u.org.ua>; <http://krym.linux.org.ua> (Академічний російсько-український словник за ред. А. Кримського)
7. <http://www.rosukrdic.iatp.org.ua> (Російсько-український словник сталих виразів)
8. <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm> (Українська мова: Енциклопедія)

Інші сайти

1. www.dssu.gov.ua (Держспоживстандарт України)
2. http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_structure.htm(Організаційна структура, концептуальні засади і напрямдіяльностіТехнічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ))
3. www.ukrndnc.org.ua (ДП “УкрНДНЦ”)
4. <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (законодавство України)
5. www.msu.kharkov.ua/tc (Галузевий термінологічний центр)
6. <http://ulif.mon.gov.ua> (Український лінгвістичний портал)
7. <http://pravopys.vlada.kiev.ua> (Інтернет-сторінка, присвячена мовним питанням)
8. www.domivka.net/forum/archive/index.php/t-6037.html (Р. Рожанківський. Синтаксично-стилістичні риси науково-технічної мови).